

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто найпоширеніші проблеми використання факторингу в комерційних банках України та особливості бухгалтерського обліку факторингових операцій. Доведено необхідність широкого застосування факторингу в сучасних умовах господарювання, розкрито його сутність та переваги.

Аннотация. Рассмотрены наиболее распространенные проблемы использования факторинга в коммерческих банках Украины и особенности бухгалтерского учета факторинговых операций. Доказана необходимость широкого применения факторинга в современных условиях хозяйствования, раскрыты его сущность и преимущества.

Annotation. The problems of using factoring in commercial banks of Ukraine and peculiarities of accounting factoring are discussed. The necessity of extensive use of factoring in modern business environment has been proved and its essence and advantages have been revealed.

Ключові слова: факторинг, кредит, потенційні клієнти, дебіторсько-кредиторська заборгованість, процентний дохід.

Факторинг є одним із найперспективніших видів банківських послуг. Це ризикований, але високоприбутковий бізнес, ефективно знаряддя фінансового маркетингу, одна з форм інтегрування банківських операцій, що найбільше пристосована до сучасних процесів розвитку економіки. Але, незважаючи на те, що факторингові операції є основним інструментом управління дебіторською заборгованістю, обмеженість їх використання обумовлена їх високою ризикованістю. Зрозуміло, що це стримує банки від використання цього перспективного напрямку отримання додаткових доходів. Тому розроблення методики аналізу факторингових операцій, яка всебічно допомагає зважити їх позитивні та негативні сторони, є, безумовно, актуальним і необхідним завданням.

У вітчизняній економічній літературі факторингові операції практично не отримали повного і систематичного відображення. Серед вітчизняних вчених-економістів, які займаються питаннями управління дебіторською заборгованістю за допомогою факторингу, слід виділити таких авторів, як: Белялов Т. Е., Лисенко Ю. М., Скакальський Ю. С. В їхніх дослідженнях розкрито теоретичні та практичні аспекти розвитку факторингу в Україні.

Метою написання роботи є дослідження факторингу як перспективної послуги вітчизняного банківського бізнесу, теоретичний і схематичний аналіз загальних понять факторингу, а також визначення необхідності його широкого застосування в сучасних умовах господарювання.

Для досягнення визначеної мети були поставлені такі завдання:

вивчення фінансово-економічної характеристики факторингу;

визначення позитивних і негативних сторін практики використання факторингу вітчизняними банківськими установами;

обґрунтування необхідності застосування факторингу у сфері банківського бізнесу як вискоєфективної та прибуткової послуги.

Об'єктом дослідження є факторингові операції.

Предметом дослідження є механізм проведення й облік факторингових операцій та необхідність їх застосування в банківських установах.

Відсутність єдиного й однозначного трактування поняття "факторинг" є одним із основних недоліків вітчизняної правової бази в галузі фінансово-кредитного регулювання.

Відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність", факторинг – це "придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги із взяттям на себе виконання таких вимог і приймання платежів". За цим визначенням факторинг становить купівлю-продаж грошових вимог, належних первісному кредиторі за поставлені товари чи надані послуги [1].

У наукових працях та дослідженнях є такі трактування факторингу:

факторинг – фінансова операція, за якою одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження іншої сторони (клієнта) за плату, а клієнт поступається або зобов'язується поступитися фактору своїм правом грошової вимоги до третьої особи (боржника) [2, с. 179];

факторинг – це фінансування постачань із відстрочення платежу, страхування ризиків, пов'язаних із відстроченням платежу, а також управління дебіторською заборгованістю [3, с. 110];

факторинг – це комісійно-посередницька діяльність, пов'язана з поступкою банкові клієнтом-постачальником неоплачених платежів-вимог (рахунків-фактур) за поставлені товари, виконані роботи, послуги і, відповідно, права одержання платежу за ними, тобто з інкасуванням дебіторської заборгованості клієнта [4, с. 258].

На погляд автора, найбільш комплексним визначенням факторингу є таке: факторинг – це комплекс фінансових послуг, що надаються клієнтові в обмін на передання ним права вимоги на дебіторську заборгованість, виражену в грошовій формі, і які включають фінансування та кредитування товарів, страхування кредитних ризиків,

1. Продавець (постачальник) продукції, він же безпосередній клієнт банку, який реалізовує власний товар на умовах відстроченої платіжки. Згідно із чинним законодавством кредитором може бути фізична або юридична особа, яка є суб'єктом підприємницької діяльності.

2. Покупець продукції (дебітор), який бажає придбати конкретний товар, однак тимчасово не має вільних коштів для оплати товару чи наданих послуг.

3. Банк (фактор) або факторингова компанія, яким постачальник уступає грошову вимогу на дебіторську заборгованість.

Фінансові відносини в рамках факторингу закріплюються договором факторингу, в якому визначається конкретний вид фінансування, що відображає інтереси сторін у рамках діючого законодавства. Так, за класифікацією даної операції за різноманітним підставами розрізняють декілька видів факторингу.

Внутрішній факторинг характеризується тим, що постачальник, покупець, а також факторингова компанія знаходяться в одній країні.

Міжнародний факторинг передбачає, що сторони знаходяться в різних державах.

Відкритий (конвенційний) факторинг найбільш розповсюджений і передбачає сповіщення покупця про укладення факторингових договорів на вимогах постачальника до них.

При закритому (конфіденційному) факторингу ніхто з контрагентів постачальника не сповіщений про угоду з факторинговою компанією (банком). Причому вартість закритих операцій факторингу звичайно вище, ніж відкритих.

Під час проведення факторингових операцій банк отримує винагороду у вигляді:

комісії за факторингове обслуговування клієнта та надання додаткових послуг (отримана комісія по факторингу обліковується за принципом нарахування і відображається за рахунком 6110 "Комісійні доходи від розрахунково-касового обслуговування клієнтів" на дату підписання факторингової угоди);

процентного доходу за виданим клієнту авансом. Процентний дохід обчислюється від дати видачі авансу до дати розрахунків, які зазначені в договорі, й обліковується за принципом нарахування.

При укладанні факторингових угод комерційні банки отримують від клієнтів розрахункові та платіжні документи щодо проданих ним дебітору товарів і наданих послуг. Відповідно до плану рахунків банки обліковують цю операцію на позабалансових рахунках [5]:

1. На дату укладання факторингової угоди сума, яку банк-фактор зобов'язується сплатити клієнту:

Д-т 9129 "Інші зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам".

К-т 9900 "Контррахунок".

2. Отримані банком розрахункові документи, обліковані за номінальною вартістю:

Д-т рахунку 9800 "Розрахункові документи за факторинговими операціями".

К-т рахунку 9910 "Контррахунок".

3. При проведенні факторингової операції банк видає клієнту аванс у розмірі всієї суми дебіторської заборгованості або у вигляді фіксованого процента, здійснюється такий бухгалтерський запис:

Д-т 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями".

К-т 2600 "Кошти на вимогу суб'єктів господарювання".

Або якщо утримано банком авансом комісійні і процентні доходи, то робиться такий запис:

Д-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

К-т 2036 "Неамортизований дисконт за вимогами, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

4. Одночасно сума авансу відображається позабалансом як зменшення зобов'язань банку перед клієнтом:

Д-т 9900 "Контррахунок".

К-т 9129 "Інші зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам".

5. Якщо банки отримали платежі від дебітора, але ще не провели дану операцію, їх слід відобразити за транзитним рахунком:

Д-т 1200, 2600 "Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта".

К-т 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками".

6. Після того як платіж буде проведено, відповідна сума переноситься на рахунок факторингових операцій:

Д-т 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками".

К-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

7. На дату розрахунків, яку зазначено у факторинговій угоді, банк здійснює оплату купленої дебіторської заборгованості та перерахування коштів на поточний рахунок клієнта або на кореспондентський рахунок. Ця операція супроводжується таким бухгалтерським проведенням:

Д-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

К-т 1200, 2600 "Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта".

Факторинг іноді плутають із банківським кредитом, незважаючи на те, що призначення у них різне: дострокові факторингові платежі компанії, як правило, використовують для фінансування поточної діяльності, а кредитні ресурси – в якості інвестиційних або інноваційних коштів. Крім того, факторинг має свої переваги перед кредитом (таблиця).

Таблиця

Порівняння банківського факторингу та кредиту

Кредит	Факторинг
видається	
під заставу	без додаткового забезпечення
на визначений термін	на термін фактичної відстрочки товару
на заздалегідь обумовлену суму	з можливим збільшенням у міру зростання обсягу продажу клієнта
без надання додаткових послуг	з наданням комплексу послуг
з оформленням значної кількості документів	при наданні накладної та рахунку-фактури
погашається	

з коштів позичальника	з коштів дебіторів клієнта
в обумовлений день	у день фактичної оплати дебітором товару

Перспективність розвитку факторингу в Україні обумовлюється такими обставинами:
по-перше, факторинг є більш ефективним засобом, ніж короткострокове кредитування, оскільки фінансування оборотного капіталу суб'єктів господарювання дозволяє банкам розширити клієнтську базу і збільшити прибуток;

по-друге, наявність достатньо високого потенціального попиту на цю послугу;

по-третє, використання факторингу як інструменту управління дебіторською заборгованістю є вигідним для кожної сторони факторингового договору.

Узагальнюючи наведене, можна зробити висновок про те, що поширення факторингу призведе до створення чіткої системи взаєморозрахунків між підприємствами, що допоможе запобігти виникненню неплатежів у країні й скоротити обсяг дебіторсько-кредиторської заборгованості.

Великий потенціальний попит на послугу факторингу та недостатня насиченість ринку зумовлює перспективність дослідження ролі факторингу в галузі банківського бізнесу. На думку автора, заслуговують на увагу дослідження не лише місця комерційних банків у сфері факторингового обслуговування, а й факторингових компаній, які поступово розширюють сферу своєї діяльності. Крім того, основним орієнтиром подальших досліджень може слугувати можливість адаптації європейських моделей і факторингових схем для українського ринку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Про банки і банківську діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Лисенко Ю. М. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібн. / Лисенко Ю. М. – К., 2009. – 179 с. 3. Склеповий Є. В. Ринок факторингових послуг в Україні / Склеповий Є. В. // Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 109–115. 4. Руденко Л. В. Розрахункові та кредитні операції у зовнішньоекономічній діяльності підприємства : підручник / Руденко Л. В. – К. : Лібра, 2002. – 304 с. 5. Карчова Н. В. Особливості обліку факторингових операцій / Н. В. Карчова // Управління розвитком. – 2011. – № 3 (100). – С. 160–161.